

1 byla: kietai miegok

Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad Dorotėja Puentė tiesiog šventoji: 20 amžiaus devintajame dešimtmetyje Sakramente, Kalifornijoje, ji nuomodavo kambarius seniems ir neįgaliems žmonėms. Paskui nuomininkai pradėjo dingti. Sode buvo rasti užkasti septyni lavonai, palaikuose, atlikus toksikologinius tyrimus, aptikta receptinių migdomųjų pėdsakų. Puentė buvo patraukta atsakomybėn dėl nuomininkų žudymo, kad galėtų pasiimti jų pensijas, pasidaryti plastinę operaciją, prisipirkti brangių drabužių ir toliau puoselėti Sakramento aukštuomenės damos įvaizdį. Ji buvo kaltinama devyniomis žmogžudystėmis, o nuteista už tris.

1998 metais Puentė, sėdėdama kalėjime (buvo nuteista kalėti dukart iki gyvos galvos), pradėjo susirašinėti su rašytoju Šonu Bagbiu ir siuntinėti jam receptus, o šie vėliau išėjo knyga, pavadinta „Žudikės maniakės valgiai“.

Galite mane vadinti beprote, bet tų patiekalų neragaučiau už jokių pinigų.

1

E M A

Visur, kur tik pažiūriu, matyti grumtynių pėdsakai. Paštas pasklidęs ant virtuvės grindų, taburetės apverstos. Telefonas numestas nuo stovo, baterijos tabaluoja ant laidų virkštelių. Ant svetainės slenksčio neryški pėdos žymė į mano negyvo sūnaus Džeikobo pusę.

Jis kaip jūrų žvaigždė išsikėtojęs prie židinio. Smilkinys ir rankos kruvinos. Valandėlę negaliu pajudėti, negaliu įkvėpti.

Staiga jis atsisėda.

– Mama, – sako Džeikobas, – tu net *nesistengi*.

„Tai netikra“, – primenu sau ir žiūriu, kaip jis vėl atsigula lygiai tokia pat poza – ant nugaros, atmetęs kojas į kairę.

– Buvo grumtynės, – neryžtingai sakau.

Džeikobo lūpos beveik nekruta.

– Ir?..

– Tau buvo trenkta per galvą. – Aš atsiklaupiu, kaip jis man šimtą kartų buvo sakęs, ir pamatau krištolinį žadintuvą, paprastai stovintį ant židinio atbrailos. Dabar jis kyšo iš po sofos. Atsargiai paimu ir išvystu, kad kampas kruvinas. Mažyliu pirštu paliečiu skystį ir lyžteliu.

– Oi, Džeikobai, negi vėl išpylei visą kukurūzų sirupą...

– Mama! Susikaupk!

Susmunku ant sofos, atsargiai laikydama rankose žadintuvą.

– Atėjo plėšikai, o tu juos išvijai.

Džeikobas atsisėda ir atsidūsta. Nuo maistinių dažų ir kukurūzų sirupo jo tamsūs plaukai sulipe; akys švyti, nors sūnus vengia mano žvilgsnio.

– Tu nuoširdžiai manai, kad aš du kartus inscenizuosiu tą patį nusikaltimą? – Jis atgniaužia kumštį, ir aš pirmą kartą išvystu šilkinį kaip kukurūzo siūlai plaukų kuokštą. Džeikobo tėvas blondinas – ar bent *buvo* blondinas, kai prieš penkiolika metų mus paliko: mane, Džeikobą ir Teo, jo naujagimį šviesiaplaukį broliuką.

– Tave nužudė *Teo*?

– Dievaži, mama, šį nusikaltimą būtų išaiškinęs darželinukas, – pašokdamas sako Džeikobas. Veidu varva netikras kraujas, bet sūnus nieko nepastebi; kai jis susidomėjęs nusikaltimo vieta, ko gero, greta galėtų sprogti branduolinė bomba, o jis nė nekrūptelėtų. Džeikobas eina prie pėdos žymės kilimo pakraštyje ir rodo. Dabar, žvilgtelėjusi antrą kartą, pastebiu vaflišką „Vans“ riedlentininco batų, kuriems Teo taupė pinigus kelis mėnesius, raštą ir paskutines dvi prekės ženklų raides – NS, išdegintas guminiame pade. – Virtuvėje kilo muštynės, – aiškina Džeikobas. – Jos baigėsi, kai gindamasis mečiau telefoną ir įlėkiau į svetainę, nes ten Teo nukalė mane žadintuvu.

Sulig tais žodžiais šypteliu.

– Kur girdėjai šį žodį?

– Keturiasdešimt trečioje „Kovotojų su nusikaltimais“ serijoje.

– Žinok, tai reiškia trenkti. Nebūtinai žadintuvu*.

Džeikobas abejingai blėsteli akimis. Jis gyvena tiesioginių prasmų pasaulyje: tai vienas skiriamųjų jo ligos požymių. Prieš daugelį metų, kai kėlėmės į Vermontą, sūnus paklausė, koks tas kraštas. „Daug žalumos, – atsakiau, – laukai banguoja kaip jūra.“ O jis pravirko. „Ar nenuskėsimė?“ – paklausė.

– Bet koks motyvas? – klausiu, ir kur buvęs, kur nebuvęs laiptais atidunda Teo.

– Kur tas apsigimėlis? – klykia jis.

– Teo, *nedrįsk* vadinti brolio...

– Gal susitariam, kad nustosiu jį vadinti apsigimėliu, kai jis nustos vogti daiktus iš mano kambario? – Aš instinktyviai atsistuju tarp jo ir brolio, nors Džeikobas visa galva už mudu aukštesnis.

* *Clock* – žadintuvas. *To clock* – trenkti, ypač į galvą (žarg.).

– Aš nieko iš tavo kambario nevogiau, – sako Džeikobas.
– Kurgi ne. O mano batai?
– Jie buvo *prieškambaryje*, – pataiso Džeikobas.
– Daunas, – murmteli Teo po nosimi, ir aš pamatau, kaip sužai-
buoja Džeikobo akys.

– Aš *ne* daunas, – sukriokia jis ir puola brolių.

Ištiesiu ranką ir sulaikau jį.

– Džeikobai, – sakau, – negalima imti Teo daiktų, jo neatsiklausus.
O šito žodžio, Teo, kad daugiau negirdėčiau, antraip *aš* paimsiu tavo
batus ir išmesiu su šiukšlėmis. Aišku?

– Dingstu iš čia, – niurna Teo, droždamas į prieškambarį. Po va-
landėlės trinkteli durys.

Einu paskui Džeikobą į virtuvę ir matau, kaip jis traukiasi į kampą.

– *Šiuo atveju... mes nesupratome vienas kito*, – murma Džeikobas,
nutęsdamas žodžius. Jis atsitupia ir apkabina kelius.

Nerasdamas žodžių išreikšti savo jausmams, jis pasiskolina sveti-
mą tekstą. Šie iš „Kietuolio Luko“: Džeikobas prisimena visų matytų
filmų dialogus.

Pažįstu daugybę tėvų, kurių vaikai yra dešiniame autizmo spektro
gale ir visiškai nepanašūs į Džeikobą, turintį Aspergerio sindromą.
Jie tvirtina, kad man labai pasisekė, juk sūnus kalba, nepaprastai pro-
tingas, gali išardyti ir per valandą sutaisyti sugedusią mikrobangų
krosnelę. Jie mano, kad didžiausia kančia – turėti sūnų, užsidariusį
savo pasaulėlyje ir nežinantį, jog yra platesnis pasaulis pažinimui. Bet
pamėginkite auginti sūnų, kuris užsidaręs savo pasaulėlyje, bet *nori*
bendrauti. Sūnų, kuris stengiasi būti kaip visi, bet nuoširdžiai nesugeba.

Raminamai tiesiu ranką, bet susilaikau – nuo prisilietimo Džeiko-
bas gali pasiusti. Sūnui nepatinka, kai kas nors spaudžia jam ranką,
tapšnoja per nugarą ar šiauršia plaukus.

– Džeikobai, – prabyļu ir suprantu, kad jis nepyksta. Pakelia ragelį
telefono, prie kurio pasilenkęs sėdėjo, ir rodo man juodą dėmę ant šono.

– Pražiopsojai ir piršto atspaudą, – linksmi sako. – Neįsižeisk, bet
nusikaltimo vietos apžiūrai visiškai netinki. – Jis nuplėšia popierinio

rankšluosčio lapelį ir sušlapina kriauklėje. – Nesirūpink, kraują aš iššluostysiu.

– Tu man nepaaiškina, koks buvo Teo motyvas.

– A. – Džeikobas dirsteli per petį ir šelmiškai nusišypso. – Aš pavogiau jo sportbačius.

Manau, kad Aspergerio sindromas apibūdina ne tuos Džeikobo bruožus, kuriuos jis turi, o tuos, kurių neteko. Maždaug dvejų metų jis pradėjo praleidinėti žodžius, nebežiūrėti į akis ir vengti prisilietimų. Jis negirdėjo mūsų, o gal nenorėjo girdėti. Vieną dieną įsižiūrėjau į sūnų, gulintį ant grindų šalia žaislinio sunkvežimio. Jis prisikišęs suko ratus, ir aš pamaniau: „Kur tu dingai?“

Aš teisinau sūnaus elgesį: kai nueiname apsipirkti, jis gūžiasi pirkinų vežimėlio dugne, nes prekybos centre šalta. Etiketės, kurias turiu iškirpti iš jo drabužių, labai dreskia. Kai man pasirodė, kad sūnus darželyje neturi draugų, surengiau jam patrakusį gimtadienio pobūvį su vandens pilnais balionais ir asilo, kuriam reikės prismeigti uodegą, piešiniu. Po pusvalandžio šėlionių staiga suvokiau, kad Džeikobas dingo. Buvau septintą mėnesį nėščia ir ištikta isterijos, kiti tėvai puolė ieškoti vaiko kieme, gatvėje, namuose. Radau jį aš: sėdėjo pusrūsyje, be perstojo dėdamas į leistuvą vaizdajuostę ir vėl išimdamas.

Išgirdusi diagnozę, apsiopyliau ašaromis. Neužmirškite, kad tai buvo 1995 metais; autizmas man siejosi tik su Dastino Hofmano vaidmeniu „Lietaus žmoguje“. Anot pirmo psichiatro, pas kurį nuėjome, Džeikobas turi bendravimo ir elgesio problemų, bet skiriamasis kitų autizmo formų požymis, kalbinis atsilikimas, jam nebūdingas. Tik po kelerių metų mes išgirdome žodį *Aspergerio* – kol kas tokios diagnozės nebuvo. Tada jau turėjau Teo, o mano vyras Henris jau buvo išsikraustęs. Jis buvo programuotojas, dirbo namie ir negalėjo pakęsti Džeikobo įniršio priepuolių, nes sūnų suerzindavo kiekvienas menkniekis: ryški šviesa vonios kambaryje, siuntinių sunkvežimio čėžėjimas žvyruotu keliu, javainių struktūra pusryčiaujant. Tuo metu

visiškai atsidaviau malonei ankstyvosios intervencijos psichoterapeutų – žmonių, vienas po kito einančių pas mus traukti Džeikobo iš jo mažo pasaulėlio. „Aš noriu susigrąžinti namus, – pasakė man Henris. – Aš noriu susigrąžinti tave.“

Bet aš jau buvau pastebėjusi, kad Džeikobas po elgesio ir logopedinės terapijos vėl pradėjo bendrauti. Mačiau pagerėjimą, todėl rinktis man net nereikėjo.

Tą vakarą, kai išėjo Henris, aš su Džeikobu sėdėjau virtuvėje prie stalo ir žaidžiau. Aš nutaisydavau kokią nors veido išraišką, o sūnus bandydavo atspėti, kokį jausmą ji atspindi. Šypsojaisi pro ašaras ir laukiau, kol Džeikobas pasakys, kad aš laiminga.

Henris su nauja šeima gyvena Silicio slėnyje, dirba „Apple“ ir retai kalbasi su sūnumis, nors kiekvieną mėnesį stropiai atsiunčia čekį vaikams išlaikyti. Antra vertus, Henris visada buvo organizuotas. Ir puikiai skaičiuodavo. Galėdavo įsiminti „New York Times“ straipsnį ir pacituoti pažodžiui – tokia mokslinga savybė mane nepaprastai traukė, kai susitikinėjome, – taigi ne per daug skyrėsi nuo Džeikobo, kuris šešerių metų mokėdavo atmintinai visas televizijų programas. Tik praėjus daugeliui metų po Henrio išėjimo suvokiau, kad jis irgi turi vos pastebimą Aspergerio sindromą.

Daug triukšmaujama dėl Aspergerio sindromo vietos autizmo spektre, bet tai, atvirai kalbant, nesvarbu. Terminas – ne etiketė, aiškinanti, kas yra Džeikobas, tiesiog mes juo naudojames, kad sūnaus poreikiai mokykloje būtų tenkinami. Jei dabar jį pamatytumėte, pirmiausia pastebėtumėte, kad jis užmiršo persivilkti vakarykščius marškinius ar susišukuoti. Jei norėsite pasišnekėti, jums teks pirmam pradėti pokalbį. Jis nežiūrės jums į akis. O jei užkalbinsite ką nors kitą, atsisukęs veikiausiai pamatysite, kad Džeikobas išėjo iš kambario.

Šeštadienį mudu su Džeikobu einame apsipirkti.

Tai jo dienotvarkės punktas, vadinasi, mes retai kada jo neįvykdome. Apie visas naujoves turiu pranešti iš anksto, nes sūnui reikia

pasiruošti – nesvarbu, ar tai apsilankymas pas dantų gydytoją, ar atostogos, ar naujas mokinys, vidury mokslo metų pradėjęs lankyti matematikos pamokas su Džeikobu. Žinojau, kad netikro nusikaltimo vietą jis nepriekaištingai išvalys iki vienuoliktos, nes tada staliuką prie „Townsend Food“ kooperatyvo pasistato moteris, nemokamai vaištinanti naujų gaminių pavyzdžiais. Ji jau iš matymo pažįsta Džeikobą ir paprastai duoda jam du mažučius kiaušinių suktinukus ar brusketos užkandžius, nelygu, ką tą savaitę reklamuoja.

Teo negrižo, todėl palikau jam raštelį, – nors dienotvarkę jis žino ne blogiau už mane. Kai pačiumpu striukę ir rankinę, Džeikobas jau sėdi ant užpakalinės sėdynės. Jam ten patinka, nes gali išsikėtoti. Vairuotojo pažymėjimo neturi, ir mes nuolat dėl to ginčijamės: jam aštuoniolika, pažymėjimą galėjo gauti prieš dvejus metus. Jis žino, kaip veikia šviesoforas, ko gero, galėtų jį išardyti ir vėl sudėti, bet aš būgštauju, kad, išvydęs iš skirtingų pusių atvažiuojant kelis automobilius, jis neprisimins, ar sankryžoje sustoti, ar važiuoti.

– Kokie namų darbai dar liko? – klausiu išvažiuodama.

– Kvailos anglų kalbos.

– Anglų kalba nekvaila, – sakau.

– Bet mano anglų kalbos *mokytojas* kvailas, – vypteli jis. – Franklinas liepė parašyti rašinį apie mėgstamiausią daiktą, aš norėjau apie pietus, o jis neleido.

– Kodėl?

– Jis sako, kad pietūs ne daiktas.

Dirsteliu į jį.

– Tikrai *ne*.

– Bet ir ne veiksmas, – aiškina Džeikobas. – *Jis* turėtų tai žinoti.

Slepiu šypsena. Džeikobo pažodiškumas linksmina arba erzina – nelygu aplinkybės. Užpakalinio vaizdo veidrodėlyje matau, kaip jis prispaudžia prie lango nykštį.

– Pirštų atspaudams per šalta, – sakau atsainiai: tai man pasakė jis.

– Bet ar žinai, kodėl?

– Hm. – Žiūriu į jį. – Kai temperatūra žemiau nulio, įkalčiai neišlieka?

– Šaltis sutraukia odos poras, – aiškina Džeikobas, – todėl prakaito išsiskiria mažiau, taigi prie paviršiaus pirštas neprilips ir ant stiklo nepaliks nematomo atspaudo.

– Toks buvo mano antras spėjimas, – juokauju.

Vadindavau jį savo mažuoju genijumi, nes tokių žinių jis pažerdavo dar vaikystėje. Prisimenu, kartą, būdamas ketverių, jis skaitė iškabą prie gydyklos, o pro šalį ėjo paštininkas. Žmogelis išvertė akis; antra vertus, ne kasdien išgirsi darželinuką aiškiai ir skambiai tariant žodį „gastroenterologija“.

Įvažiuoju į automobilių aikštelę. Praleidžiu vieną visai neblogą vietelę, nes šalia stovi žvilgi oranžinė mašina, o Džeikobas nemėgsta oranžinės spalvos. Girdžiu, kaip jis sulaiko kvapą, kai važiuojame pro šalį. Išlipame iš automobilio, ir Džeikobas bėga vežimėlio. Paskui einame į vidų.

Ta vieta, kur paprastai stovi naujų gaminių reklamuotoja, tuščia.

– Džeikobai, – iškart sakau, – didelio čia daikto.

Jis žiūri į laikrodį.

– Penkiolika dvyliktos. Ji ateina vienuoliktą, o išeina dvyliktą.

– Matyt, kažkas atsitiko.

– Jai išoperavo skaudulį ant didžiojo kojos piršto, – sušunka darbininkas, netoliese kraunantis morkų paketus. – Po keturių savičių grįš.

Džeikobas pradeda pliaukšėti sau per koją. Apžvelgiu parduotuvę, svarstydama, ar kiltų tik dar didesnis skandalas, jei bandyčiau ištempti Džeikobą iš čia, kol rankos plaikstymas nevirto įniršio priepuoliu, ar man pavyktų jį atkalbėti.

– Prisimeni, kaip ponia Pinem susirgo juostine pūsleline ir tris savaites nesirodė mokykloje, o tau iš anksto pranešti negalėjo? Čia toks pat dalykas.

– Bet dabar penkiolika dvyliktos, – sako Džeikobas.

– Ponia Pinem pasveiko, tiesa? Ir viskas vėl buvo kaip anksčiau.

Morkų krovėjas jau spokso į mus. Nieko nuostabaus. Džeikobas *atrodo* visiškai normalus jaunuolis. Akivaizdu, kad protingas. Bet dėl suardytos dienotvarkės turbūt jaučiasi taip, kaip jausčiausi aš,

staiga sužinojusi, kad turiu šokti nuo „Sears“ dangoraižio, nors ne-kultivuoju tįstinio.

Kai Džeikobas tyliai suurzgia, suprantu, kad viskas baigta. Jis ima trauktis nuo manęs ir atsitrenkia į lentyną su marinuotomis daržovė-mis ir padažais. Ant grindų ištykšta keli stiklainiai, ir nuo dūžtančio stiklo Džeikobas pašėlsta. Staiga jis ima spiegti – viena aukšta šaižia gaida, kuri yra mano gyvenimo garso takelis. Jis juda kaip neregys ir šeria man, kai tiesiu į jį rankas.

Tai trunka tik trisdešimt sekundžių, bet trisdešimt sekundžių gali virsti amžinybe, kai tave visi varsto akimis; kai tu vargais negalais parver-ti ant linoleumo grindų savo šešių pėdų ūgio sūnų ir užguli visu kūnu, nes tik toks prisilietimas jį ramina. Prispaudžiu lūpas jam prie ausies.

– *Taip, aš nušoviau šerifą*, – dainuoju. – *Bet pavaduotojo – ne...*

Jį nuo vaikystės ramina šios Bobo Marlio eilės. Kartais leisdavau šią dainą kiaurą parą, kad tik jam būtų geriau; net Teo išmoko žodžius, dar nesulaukęs trejų. Ir tikrai, Džeikobo raumenys atsipalaiduoja, rankos prie šonų suglemba. Akies kamputyje išstrykšta vieniša ašarytė.

– *Taip, aš nušoviau šerifą*, – šnibžda jis, – *bet juk savigyna tai...*

Suimu jo galvą ir priverčiu pažvelgti man į akis.

– Jau gerai?

Džeikobas delsia, lyg rimtai svarstydamas.

– Taip.

Atsitiesdama netyčia atsiklaupiu marinato baloje. Džeikobas at-sisėda ir apsikabina kelius.

Aplink mus susirinko minia. Be morkų krovėjo, į Džeikobą su smalsiu siaubu ir gailėsčiu, lydinčiais mudu visur kaip šuo, kandžio-jantis kulnus, spokso parduotuvės vedėjas, keli pirkėjai ir dvynukės su vienodais strazdanų žvaigždynais ant skruostų. Džeikobas nė musės nenuskriaustų ir tiesiogine, ir perkeltine prasme – mačiau, kaip jis tris valandas važiavo, uždengęs rankomis vorą, kad galėtų jį paleisti į laisvę lauke, kai išlips iš mašinos. Bet jei jo nepažįstate, pamatęs aukštą raumeningą vyruką, verčiantį lentynas, pamanytumėte, kad jis smurtingas, o ne nusivylęs.

– Jis autistas, – pratrūkstu. – Klausimų turite?

Pastebėjau, kad pyktis paveikiausias. Tai elektros šokas, būtinas, kad žiopiai nusuktų akis nuo sudužusio traukinio. Lyg nieko nebūtų atsitikę, pirkėjai vėl pradeda rinktis apelsinus ir dėti į maišelius saldžiausias paprikas. Abi mergytės nulekia prie pieno produktų. Morkų krovėjas ir vedėjas į mane nežiūri, ir aš visai patenkinta. Žinau, kaip kovoti su nesveiku smalsumu; mane gali palaužti tik gerumas.

Džeikobas šliurina paskui mane su vežimėliu. Ranka prie šono dar truputį trūkčioja, bet jis ją prilaiko.

Mano didžiausia viltis: kad Džeikobui taip nebeatsitiktų.

Mano didžiausias nuogaštavimas: kad taip *atsitiks*, o manęs nebus šalia, ir žmonės jį pasmerks.

T E O

Veidą man teko siūti dvidešimt keturiomis siūlėmis, ačiū broliui. Nuo dešimties jų liko randas, kertantis dešinį antakį, nes Džeikobas pargriovė mano kėdutę, kai buvau aštuonių mėnesių. Kitos keturiolika siūlių papuošė mano smakrą per 2003 metų Kalėdas, kai, pradžiugintas kažkokios kvailos dovanos, aš suglamžiau įvynioklį, o Džeikobas, išgirdęs popieriaus braškėjimą, pasiuto. Tačiau tai pasakiau ne dėl brolio. Pasakiau, nes motina pareikštų, jog Džeikobas nepavoingas, nors aš gyvas įrodymas, kad ji apsigaudinėja.

Tikimasi, kad aš nusileisiu Džeikobui; tai viena nerašytų mūsų namų taisyklių. Todėl aplenkiamo aplinkkelio ženklą (*mirtis alyvo-se, a?*), nes jis oranžinis ir erzina Džeikobą, nors aš dešimt minučių vėluoju į pamokas. Be to, jis *visada* pirmas maudosi duše, nes prieš šimtą milijardų metų, kai aš buvau dar kūdikis, Džeikobas nusiprausė pirmas, o keisti nusistovėjusią tvarką jam nepakenčiama. O kai man sukako penkiolika, ir aš Transporto priemonių registravimo skyriuje susitariau dėl leidimo mokytis vairuoti, bet

taip ir nenuėjau, nes Džeikobą ištiko įniršio priepuolis dėl naujų sportbačių, – privalėjau suprasti, jog taip nutinka. Visa bėda, kad kažkas nutiko dar tris kartus, kai bandžiau įkalbėti motiną nuvežti mane į Transporto priemonių registravimo skyrių, ir galų gale aš tiesiog lioviausi prašyti. Jei taip bus ir toliau, sulaukęs trisdešimties, tebevažinėsiu riedlente.

Kartą, kai aš ir Džeikobas buvome maži, mudu tvenkinyje prie namų žaidėme su pripučiamą valtimi. Turėjau prižiūrėti Džeikobą, nors jis buvo trejais metais vyresnis, o plaukti mokėsi tiek pat laiko, kiek ir aš. Mes apvertėme valtį ir plaukėme po ją: ten oras buvo sunkus ir drėgnas. Džeikobas pradėjo šnekėti apie dinosaurus, kuriais tuo metu domėjosi, ir nenorėjo užsikimšti. Staiga mane apėmė panika. Jis sunaudavo visą deguonį toje mažoje erdvėje. Pastūmiau valtį, mėgindamas nublokšti, bet plastikas laikėsi ant vandens ir priklijuotas, todėl aš dar labiau išsigandau. Be abejo, dabar, žvitriai žvelgdamas iš laiko perspektyvos, suprantu, kad galėjau išplaukti iš po valties, bet tada man tokia mintis į galvą neatėjo. Tada tesuvokiau, kad negaliu kvėpuoti. Kai liaudis klausia, koks jausmas augti su broliu, turinčiu Aspergerio sindromą, prisimenu tą įvykį, nors atsakau, kad kitokio gyvenimo nepažįstu.

Nesu šventasis. Kartais tyčia siutinu Džeikobą, nes tai nerealiai lengva. Kartą įlindau į jo spintą ir sumaišiau visus drabužius. Kitą kartą paslėpiau dantų pastos gaubtelį, kad jis negalėtų užsukti tūbelės, išsivalęs dantis. Bet paskui man pasidaro gaila mamos, nes, kai Džeikobas pasiunta, labiausiai nukenčia ji. Kartais girdžiu, kaip ji verkia, manydama, kad mudu su Džeikobu miegame. Tada prisimenu, kad ji irgi tokio gyvenimo nepasirinko.

Todėl įsikišu. Tai aš jėga atplėšiu Džeikobą nuo pašnekovų, kai jo skrupulingumas pradeda visus erzinti. Tai aš liepiu jam neplaikstyti rankos, susijaudinus autobuse, nes tada brolis atrodo visiškai daužtas. Tai aš pirmiau einu į jo klasę, o ne į savo, nes reikia pasakyti mokytojams, kad Džeikobas rytą sudirgo, nes mes netikėtai pritrūkome sojų pieno. Kitaip tariant, elgiuosi kaip vyresnysis brolis, nors esu jaunesnis. O kai man atrodo, kad taip nesąžininga, kai kraujas užverda kaip lava,

aš pasitraukiu. Jei į savo kambarį per arti, šoku ant riedlentės ir kur nors varau – bet kur, kad tik nebūčiau skylėje, kurią turėčiau vadinti namais.

Šiandien taip darau po pietų, kai brolis nusprendė pramanyto nusikaltimo vietoje žudiko vaidmenį skirti man. Kalbėsiu atvirai – ne dėl paimtų neatsiklausus batų ar iš šepečio nušvilptų plaukų (šiuropu kaip „Avinėlių tylėjimas“), o dėl minties, dingtelėjusios, pamačius virtuvėje Džeikobą su kukurūzų sirupo krauju, netikra galvos žaizda ir mane inkriminuojančiais įkalčiais: „Gera būtų.“

Bet man uždrausta sakyti, kad gyvenimas be Džeikobo būtų lengvesnis. Man uždrausta net taip galvoti. Dar viena nerašyta šių namų taisyklė. Taigi griebiu striukę ir varau į pietus, nors lauke septyni laipsniai šalčio, o vėjas kaip peiliu raižo veidą. Stabteliu riedlenčių parke, vienintelėje šio sumauto miestelio vietoje, kurioje policininkai net leidžia važinėti, nors žiemą, kuri Taunsende, Vermonto valstijoje, trunka maždaug devynis mėnesius per metus, iš to naudos kaip numirėliui iš kompresų.

Per naktį kokius penkis centimetrus prisnigo, bet kai atvažiuoju, kažkoks tipas su snieglente bando šokinėti nuo laiptų. Jo draugelis mobiliuoju telefonu filmuoja. Mačiau juos mokykloje, bet mokomės skirtingose klasėse. Riedlentininkų požiūriu, mano elgesys – ne lygis. Lankau parengiamuosius kursus į koledžą, vidurkis 3,98 balo iš 5 galimų. Dėl to riedlentininkai mane laiko trenktu, o mokslo gumbai laiko trenktu dėl aprangos ir pomėgio važinėti riedlente.

Bičas, kuris šokinėja, nukrenta ant užpakalio.

– Įdėsiu į „YouTube“, – pažada draugelis.

Aplenkiau riedlenčių parką ir lekiu per miestą į gatvę, susiraičiusią kaip sraigė. Pačiame viduryje stovi tortinis namelis – regis, tokie vadinami karalienės Viktorijos laikų pastatais. Jis nudažytas violetine spalva, viename šone bokštelis. Ko gero, dėl to ir sustojau pirmą kartą – koks žąsinas statydinasi namą su *bokštu*, išskyrus Sultenę*? Bet tame bokštelyje gyvena kokių dešimties ar vienuolikos metų mergaitė,

* Brolių Grimų pasakos herojė, raganos augintinė, užsikeldavusi mylimąjį į bokštą kasa.

ji turi perpus jaunesnį brolių. Mama važinėja žaliu furgonu „Toyota“, o tėtis greičiausiai gydytojas, nes jau du kartus mačiau jį grįžtant namo su chirurgo drabužiais.

Pastaruoju metu dažnai čia atvažiuoju. Paprastai pritupiu prie iškišo svetainės lango. Iš čia matau beveik viską – valgomojo stalą, kur vaikai daro namų darbus. Virtuvę, kur mama verda vakarienę. Kartais ji praveria langą, ir aš beveik galiu paragauti jų valgio.

Tačiau šią popietę nieko nėra namie. Pajuntu įžulumo antplūdį. Nors dabar diena, o pro šalį nuolat važiuoja mašinos, nueinu už namo ir atsisėdu ant sūpuoklių. Susuku grandines ir laukiu, kol jos atsisuks, nors tokius žaidimus seniai išaugau. Paskui einu prie užpakalinio priebučio ir patraukiu už rankenos.

Durys atsidaro.

Žinau, kad negalima, bet vis tiek einu į vidų.

Iš mandagumo nusiaunu batus, palieku ant demblio prieškambarėje ir varau į virtuvę. Kriauklėje dubenėliai su javainių likučiais. Atidarau šaldytuvą ir pamatau krūvas uždengtų „Tupperware“ indų. Randu lazanijos likučius.

Išimu stiklainį su žemės riešutų sviestu ir pauostau. Ar man vaidenasi, ar kvapas iš tikrųjų skanesnis negu to, kurį valgome *namie*?

Pakabinu pirštu ir paragauju. Paskui besidaužančia širdimi nešuosi prie stalo – sykiu su uogienės stiklainiu. Paimu nuo stalo dvi riekes duonos ir pradėdu raustis stalčiuose, kol randu sidabrinis stalo įrankius. Pasidarau sumuštinį su žemės riešutų sviestu ir uogiene, lyg nuolat šeimininkaučiau šioje virtuvėje.

Valgomajame atsisėdu ant kėdės, ant kurios visada sėdi mergaitė. Kertu sumuštinį įsivaizduodamas, kaip iš virtuvės išeina motina, nešina lėkšte su dideliu keptu kalakutu.

– Labas, tėti, – sakau tuščiai kėdei iš kairės, apsimesdamas, kad turiu tikrą tėvą vietoj spermos donoro negryna sąžine, kas mėnesį atsiunčiančio čekį.

„Kaip sekasi mokslas?“ – paklaustų jis.

– Gavau šimtą už biologijos kontrolinį.

„Neįtikėtina. Nenustebčiau, jei galų gale atsidurtum medicinos fakultete, kaip aš.“

Papurtau galvą, kad prašviesėtų. Arba įsivaizdavau, kad vaidinu seriale, arba turiu Auksaplaukės kompleksą.

Vakare Džeikobas man skaitydavo. Na, ne visai. Jis skaitydavo sau, ir ne tiek skaitydavo, kiek deklamuodavo atmintinai, aš tiesiog būdavau toje pačioje vietoje tuo pačiu laiku, taigi negalėdavau nesiklausyti. Tiesa, man patikdavo. Džeikobui kalbant, jo balsas kyla ir krinta, lyg kiekvienas sakinytis būtų daina: įprastame pokalbyje skamba keistai, bet pasakai tinka. Prisimenu, kaip klausiausi pasakos apie Auksaplaukę ir tris lokius mąstydamas, kokia ji lopė. Jei būtų buvusi apsuksesnė, būtų galėjusi pasilikti.

Pernai, ėmęs lankyti rajono vidurinės devintąją klasę, nusprendžiau pradėti viską iš naujo. Susipažinau su bičiais iš kitų miestelių, kurie apie mane nieko nežinojo. Pirmą savaitę vaikščiojau su dviem vaikinais, Čadu ir Andrum. Jie drauge su manimi lankė tikslųjų mokslų pamokas ir atrodė klasiški bičiai, be to, gyveno ne Taunsende, o Svonzyje ir niekada nebuvo matę mano brolio. Mes juokėmės iš gamtos mokslų mokytojo kelnių, kokiais dviem coliais per trumpų, ir per pietus kartu sėdėjome valgykloje. Net ketinome eiti į kiną, jei savaitgalį bus rodomas koks padoresnis filmas. Bet vieną dieną į valgyklą atsivilkė Džeikobas, mat atliko fizikos užduočių paketą per žiauriai trumpą laiką, mokytojas jį paleido, ir, žinoma, brolelis tiesiu taikymu atkūrė pas mane. Pristačiau jį draugams ir pasakiau, kad jis irgi čia mokosi. Tai buvo mano pirmoji klaida – Čadas ir Andrus taip nudžiugo, kad šmėkščios tokio įtakingo asmens draugijoje, jog pradėjo Džeikobą klausinėti, kelintoje jis klasėje ir ar žaidžia kokioje komandoje. „Vienuoliktoje, – atsakė Džeikobas ir pridūrė, kad sporto nemėgsta. – Man patinka kriminalistika. Kada nors girdėjote apie daktarą Henri Li?“ Paskui jis dešimt minučių be perstojo svaigo apie šį Konektikuto patologoanatomą, dirbusį tokiose garsiose bylose

kaip O. Dž. Simpsono*, Skoto Petersono** ir Elizabet Smart***. Man rodos, Čadas ir Andrus dingo, kai Džeikobas pradėjo seminarą apie kraujo tiškalų pavyzdžius. Aiškus daiktas, kitą dieną, kai rinkomės, su kuo darysime laboratorinius darbus, jie mane mikliai paliko.

Suvalgiau sumuštinį, taigi keliuosi nuo stalo ir pėdinu iš valgomojo į viršų. Pirmas kambarys antrame aukšte – berniuko, sienos nukabinėtos plakatais su dinozaurais. Patalynė išmarginta švytinčiais pterodaktiliais, ant grindų mėtosi tiranozauro formos nuotolinio valdymo pultelis. Valandėlę stoviu kaip įbestas. Buvo laikas, kai Džeikobas iš proto kraustėsi dėl dinozaurų, kaip dabar dėl kriminalistikos. Ar šis mažas berniukas galėtų papasakoti apie terizinozauridą, rastą Jutoje, su penkiolikos colių ilgumo nagais kaip iš siaubo filmo paaugliams? Ar apie pirmus dinozaurą – hadrozauro – griaučius su beveik visais kaulais, 1858 metais rastus Naujajame Džersyje?

Ne, jis tik paprastas vaikas, o ne vaikas, turintis Aspergerio sindromą. Tai aišku, vien vakare pažvelgus į šią šeimą pro langą. Aš žinau, nes noriu būti šioje virtuvėje su jaukiomis geltonomis sienomis, o ne ten, iš kur pabėgau.

Staiga kai ką prisimenu. Tą dieną, kai su Džeikobu žaidėme tvenkinyje po pripučiamą valtį ir aš pašėlau, nes nebegalėjau kvėpuoti, o virš mūsų stūksojo jos dugnas. Jis atplėšė valtį, prisisiurbusią prie vandens paviršiaus, apkabino mane per krūtinę ir pakėlė, kad galėčiau godžiai ryti orą. Ištempė mane į krantą ir drebėdamas sėdėjo šalia, kol aš įstengiau apversti liežuvį. Tai paskutinis mano prisiminimas, kai Džeikobas rūpinosi *manimi*, o ne atvirkščiai.

Vieną miegamojo, kuriame stoviu, sieną užima lentynos su elektroniniais žaidimais. Daugiausia „Wii“ ir „Xbox“, ir dar keletas „Nintendo DS“. Mes neturime jokių žaidimų: nėra pinigų. Šlamštas, kurį Džeikobas turi vartoti per pusryčius – tiesiog antri tablečių, injekcijų

* Tikėtina, kad nužudė buvusią žmoną ir jos meilužį. Išteisintas.

** Nužudė aštuntą mėnesį nėščią žmoną. Nuteistas mirti, bet kol kas sėdi kalėjime.

*** Keturiolikmetė paauglė, pagrobta iš savo miegamojo ir devynis mėnesius nuolat prievartauta.

ir papildų pusryčiai, – kainuoja nerealią sumelę, žinau, jog motina naktimis nemiega, pasiėmusi ką nors redaguoti, kad galėtų sumokėti Džesei, Džeikobo socialinių įgūdžių mokytojai.

Tylioje gatvėje išgirstu burzgiant mašiną, o dirstelėjęs pro langą, pamatau prie namo privažiuojant žaliąjį furgoną. Nuskreiju laiptais ir per virtuvę dumiu prie užpakalinių durų. Neriū į krūmus ir, sulaukęs kvapą, žiūriu, kaip iš mašinos pirmiausia išlipa berniukas ledo ritulininko apranga. Paskui išlipa sesuo, galiausiai tėvai. Tėvas ištraukia krepšį su įranga pro užpakalines furgono duris, ir visi dingsta namo viduje.

Nueinu prie kelio ir riedlente nuvažiuoju nuo tortinio namelio. Po striuke pakištas „Wii“ žaidimas, kurį pastvėriau paskutinę akimirką, – kažkoks „Super Mario Challenge“. Jaučiu, kaip po juo daužosi širdis.

Aš negaliu jo žaisti. Man net nelabai jo reikia. Pasiėmiau tik supratęs, jog ta šeima net nepastebės, kad vieno elektroninio žaidimo trūksta. Kaip jie *galėtų* pastebėti, kai visko turi tiek daug?

D Ž E I K O B A S

Aš autistas, bet negaliu pasakyti, kurią savaitės dieną tavo motinai sukako trisdešimt dveji. Negaliu mintyse apskaičiuoti logaritmų. Negaliu, pažiūrėjęs į velėnos gabalą, pasakyti, kad čia auga 6446 žolės. Antra vertus, *galėčiau* pasakyti viską, ką norėtum sužinoti, apie žaibą, polimerazės grandinines reakcijas, garsias citatas iš kino filmų ir ankstyvosios kredo periodo zauropodus. Periodinę elementų lentelę įsiminiau be jokių pastangų; savarankiškai išmokau skaityti klasikinės egiptiečių kalbos hieroglifus, o diferencialinio skaičiavimo mokytojui padėjau sutaisyti kompiuterį. Galiu nuolat kalbėti apie pirštų atspaudų papiliarinių linijų reljefo tyrimus ir ar tokie tyrimai yra menas, ar mokslas. (Kaip antai vieno kiaušinėlio dvynių DNR yra identiška; tai nustatyta moksliniais tyrimais. Bet vieno kiaušinėlio dvynių pirštų

pagalvėlių ypatybės skiriasi – kuriuos įkalčius rinktumėtės, jei būtumėte prokuroras? Bet aš nukrypau nuo temos.)

Turbūt kokteilių vakarėlyje su tokiais talentais būčiau populiarus, jei a) gerčiau – o aš negeriu; b) turėčiau draugų, kurie pakviestų mane į vakarėlį, nesvarbu, kokteilių ar ne. Motina man paaiškino šitaip: įsivaizduok, kad prie tavęs prieina žmogus, įsistebeilija ir pradeda pasakoti apie kraujo tiškalų raštus, atsiradusius dėl vidutiniu greičiu, nuo 1,5 iki 7,5 metro per sekundę, judančio objekto smūgio, ir kuo jie skiriasi nuo tiškalų raštų, atsiradusių dėl didelio greičio poveikio – šūvio ar sprogimo. Ar dar blogiau, įsivaizduok, kad *tu* esi tas pasakotojas, nenutuokiantis, jog tavo nelaimingas pašnekovas žūtbūt stengiasi ištrūkti.

Aspergerio sindromas man buvo nustatytas seniai, dar netapęs populiariausiu smegenų vystymosi sutrikimu; dabar daugybė tėvų bando taip apibūdinti savo neklausnius vaikus, kad žmonės juos laikytų genialiais, o ne asocialiais. Atvirai kalbant, dauguma mano mokyklos mokinių žino, ką reiškia Aspergerio sindromas, nes jį turi viena kandidačių į būsimus Amerikos topmodelius. Apie ją man pasakojo aibė žmonių: ko gero, jie mano, kad mudu giminės. O aš stengiuosi netarti šio žodžio. *Aspergerio*. Skamba panašiai kaip „aš per geras“.

Aš gyvenu su motina ir broliu Teo. Neįsivaizduoju, kaip mudu atsiradome iš to paties genofondo, nes esame tokie skirtingi, lyg tyčia stengtumės. Atrodome kaip dvi priešybės: jo plaukai ploni ir šviesūs, beveik sidabro spalvos, mano tamsūs ir vešlūs, todėl turiu stropiai kirptis kas trys savaitės (iš tikrųjų viena priešasčių, kodėl kerpuosi kas trys savaitės, yra skaičius trys – geras, saugus, priešingai nei, pavyzdžiui, keturi, o svetimus prisilietimus prie savo plaukų galiu pakęsti tik todėl, kad žinau apie juos iš anksto). Teo labai svarbu, ką apie jį mano kiti, o aš jau *žinau*, ką kiti apie mane mano – keistuolis, stovintis per arti ir neužsičiaupiantis. Teo klausosi beveik vien repo, o man nuo jo skauda galvą. Jis važinėja riedlente taip, lyg ratukai būtų pritaisyti jam prie pėdų, sakau tai girdamas, nes pats vargiai galiu eiti ir sykiu kramtyti gumą. Turbūt jam tenka su daug kuo taikstyti.

Aš nusimenu, jei sumanymas nepavyksta ar dienotvarkė pasikeičia, ir kartais negaliu susivaldyti. Virstu Halku – klykiu, keikiuosi, daužau daiktus. Niekada netrenkiau Teo, bet esu jį apmėtęs daiktais, o kai kuriuos jo daiktus sulaužęs, iš jų vertingiausia buvo gitara, už kurią motina privertė mane trejus metus mokėti dalimis. Be to, Teo nukenčia dėl mano atvirumo.

1 TIPIŠKAS PAVYZDYS

Teo įeina į virtuvę, apsigerbęs apsmukusiais – net trumpikės matyti – džinsais ir per dideliu treningu, ant kaklo pasikabinęs keistą medalį.

TEO: *Jėga?*

AŠ: *Žinai, broleli, gal tu nepastebėjai, kad gyvename priemiestyje, o ne centro skurdžių kvartale. O gal šiandien nuspręsta pagerbti Tupaką?**

Sakau motinai, kad mes neturime nieko bendra, o ji tvirtina, kad tai pasikeis. Manau, ji pamišusi.

Draugų aš neturiu. Patyčios prasidėjo darželyje, kai ėmiau nešioti akinius. Auklėtoja privertė visų mėgstamą berniuką užsidėti netikrus akinius, kad turėčiau nelaimės draugą, bet paaiškėjo, kad jam neįdomu svarstyti, ar archeopteriksas – priešistorinis paukštis, ar dinozauras. Be abejo, ta draugystė netruko nė dienos. Ilgainiui pripratau, kad vaikai liepia man eiti šalin, sėstis kitur. Savaitgaliais niekas manęs nepasigenda. Tiesiog aš nesuprantu užuominų, kurias supranta kiti žmonės. Kaip antai, jeigu kalbuosi su klasioku ir jis sako: „Klausyk, negi jau viena?“, aš pasižiūriu į laikrodį ir atsakau, kad taip, jau viena, nors iš tikrųjų jis tik ieško mandagaus būdo nuo manęs pasprukti. Nesuprantu, kodėl žmonės niekada nesako, ką mano. Kaip imigrantai, kurie atvyksta į šalį ir išmoksta kalbą, bet frazeologizmai juos išmuša iš vėžių. (Įdomu, iš kur žmogus, kuriam anglų kalba nėra gimtoji, gali

* JAV reperis, nušautas 25 metų.

žinoti, kad žodžiai „eiti ratu“ nesusiję su ratų pėdsakais.) Viešose vietose – tiek mokykloje, tiek per iškilmingą Padėkos dienos vakarienę, tiek eilėje prie kino kasos – jaučiuosi, it būčiau persikėlęs į Lietuvą, nemokėdamas lietuviškai. Pavyzdžiui, jei kas nors klausia, ką veiksiu savaitgalį, negaliu atsakyti taip ramiai, kaip Teo. Imu svarstyti, kiek informacijos būtų per daug, ir, užuot išsamiai nupasakojęs savo ketinimus, pasikliauju svetimais žodžiais. Stengdamasis kuo įtikinamiau pamėgdžioti De Niro „Taksi vairuotojuje“, atsiliepiu: „*Tu man sakai?*“ Beje, manęs nesupranta ne tik bendraamžiai. Kartą kažkas paskambino higienos mokytojai į direktoriaus kabinetą, ir ji paliepė klasei: „Nejudėkite – net nekvėpuokite.“ Dauguma vaikų nepaisė jos žodžių. Keli mokslukai ramiai dirbo. O aš? Aš dusdamas sėdėjau kaip statula, kol vos neapalpau.

Aš turėjau draugę. Jos vardas buvo Aleksa, septintoje klasėje ji išsikėlė kitur. Tada nusprendžiau, kad mokykla tinkama nebent antropologijos tyrimams. Mėginau susidomėti dalykais, apie kuriuos kalba normalūs vaikai. Bet buvo labai nuobodu.

2 TIPIŠKAS PAVYZDYS

MERGAITĖ: *Ei, Džeikobai, puikus mp3 grotuvas, tiesa?*

AŠ: *Turbūt jį surinko kinų vaikai.*

MERGAITĖ: *Nori gurkštelėti mano šaldyto limonado?*

AŠ: *Geriant iš vieno indo, galima užsikrėsti infekcine mononukleoze. Bučiuojantis irgi.*

MERGAITĖ: *Aš persėsiu kitur...*

Ar galima mane kaltinti dėl bandymų pagyvinti pokalbius su bendraamžiais, tarkim, pasakojimais apie daktaro Henrio Li požiūrį į Leisės Peterson nužudymą? Galų gale nustojau dalyvauti kasdieniškuose pokalbiuose; kalbėti apie tai, kas su kuo draugauja, man buvo ne lengviau, negu aprašinėti Papua Naujosios Gvinėjos klajoklių genties poravimosi ritualus. Kartais motina sako, kad aš net *nesistengiu*. Sakau, kad nuolat stengiuosi ir nuolat esu atstumiamas.

Tiesą sakant, aš dėl to net neliūdžiu. Kam man reikia draugų, kurie bjauriai elgiasi su tokiais kaip aš?

Yra dalykų, kurių negaliu pakęsti.

1. Glamžomo popieriaus traškesys. Negaliu paaiškinti, *kodėl* jaučiuosi taip, lyg kas nors gniaužytų man vidaus organus.
2. Didelis triukšmas ar žybsinės šviesos.
3. Dienotvarkės pasikeitimai.
4. Praleista „Kovotojų su nusikaltimais“, kasdien dėl sindikacijos stebuklo rodomų per „USA Network“ 16.30, serija. Nors visas 114 serijų moku atmintinai, man jį kasdien žiūrėti taip svarbu, kaip insulinas diabetikui. Visą dieną planuoju, atsižvelgdamas į šį serialą, o jei negaunu kasdieninės dozės, pradedu kratytis.
5. Motinos tvarkant sumaišyti mano drabužiai. Aš juos sušidedu vaivorykštės spalvų tvarka, ROGŽŽMV, ir spalvos negali liestis. Motina stengiasi, bet paskutinį kartą užmiršo mėlyną.
6. Jei kas nors atsikanda mano maisto, turiu nupjauti dalį, suvilgytą svetimų seilių, kad galėčiau valgyti toliau.
7. Palaidi plaukai. Nuo jų aš tiesiog pakvaištu, todėl manieji kareiviškai trumpi.
8. Nepažįstamo žmogaus prisilietimas.
9. Maistas su plėvele, kaip antai kremas, arba maistas, sprogsiantis burnoje, kaip antai žirniai.
10. Lyginiai skaičiai.
11. Kai žmonės mane vadina protiškai atsilikusiu, nes aš toks nesu.
12. Oranžinė spalva. Ji reiškia pavojų, be to, anglų kalboje nėra žodžio, su kuriuo rimuotūsi „orange“, o tai įtartina. (Teo klausia, kodėl tada aš pakenčiu sidabro spalvos – „silver“ – daiktus, bet su juo ginčytis nėra prasmės.)

Daug laiko iš savo aštuoniolikos metų skyriau mokymuisi, kaip išgyventi pasaulyje, kuris kartais būna oranžinis, chaotiškas ir per garsus. Pavyzdžiui, per pertraukas aš užsidedu ausines. Nešiodavau didžiules, su jomis atrodžiau kaip lėktuvų dispečeris, bet Teo pasakė, kad visi iš manęs juokiasi, pamatę koridoriuje, ir motina mane įkalbėjo pakeisti jas mažiukėmis. Beveik niekada neinu į kavinę, nes: a) neturiu su kuo; ir b) nuo daugybės vienas kitą užgožiančių pokalbių jaučiuosi, lyg man odą kas raizytų peiliais. Todėl trainiojuosi mokytojų kambaryje, nes jei ten netyčia išsitariu, kad Pitagoro teoremą atrado ne Pitagoras (kai Pitagoras buvo dar tik geismo žvilgesys savo graikų tėvų akyse, babiloniečiai šia teorema naudojosi jau kelis tūkstančius metų), niekas nežiūri į mane taip, lyg man būtų užaugusi antra galva. Jei pasidaro visai blogai, padeda spaudimas, kaip antai gulėjimas po skalbinių krūva ar pasunkinta antklode (su mažais polipropeno rutuliukais, kad daugiau svertų), nes gilus sensorinis stimuliavimas mane ramina. Vienas mano psichoterapeutas, Skinnerio* gerbėjas, išmokė mane atsipalaiduoti klausantis Bobo Marlio dainų. Nusiminięs aš monotoniškai kartoju žodžius. Užsimerkiu ir klausiu savęs: „Ką darytų daktaras Henris Li?“

Išvengiu bėdų, nes man išeiti iš proto neleidžia taisyklės. Jos reiškia, kad diena bus lygiai tokia, kaip aš numačiau. Darau, kas man liepiama, ir tenoriu, kad visi kiti irgi taip darytų.

Mūsų namuose laikomasi taisyklių:

1. Sutvarkyk, ką sujaukei.
2. Sakyk tiesą.
3. Dukart per dieną valykis dantis.
4. Nevėluok į pamokas.
5. Rūpinkis broliu, nes turi jį tik vieną.

* JAV psichologas.

Dauguma taisyklių man savaime suprantamos – išskyrus dantų valymą, kurio nemėgstu, ir rūpinimąsi Teo. Tarkime, kad mano ir Teo penktosios taisyklės samprata ne visada sutampa. Pavyzdžiui, šiandien. Nusikaltimo vietoje skyriau jam pagrindinį vaidmenį, o jis įtūžo. Juk buvo nusikaltėlis... kaip galėjo nesuprasti, kad tai didžiausias noras pasigerinti?

Mano psichiatrė, daktarė Mun Murano, dažnai prašo įvertinti nerimą keliančias situacijas balais nuo vieno iki dešimt.

3 TIPIŠKAS PAVYZDYS

AŠ: *Mama išėjo į banką pasakiusi, kad grįš po penkiolikos minučių, o kai praėjo septyniolika, aš puoliau į paniką. Kai paskambinau, ji neatsiliepė, ir aš buvau tikras, kad negyva guli kur nors griovyje.*

DR. MUN: *Kaip jauteisi pagal dešimties balų skalę?*

AŠ: *Devyni.*

(Pastaba. Iš tikrųjų dešimt, bet tai lyginis skaičius, ir, jei jį įvardysiu, mano nerimas skalėje nebetilps.)

DR. MUN: *Ar gali sugalvoti geresnę sprendimą, negu skambinti 911?*

AŠ *(labai stengdamasis nutaisyti Šer miną iš „Pamišę“):*
„Nusikratyti blogos nuotaikos!“

Savo dienas aš irgi vertinu balais, nors daktarei Mun to dar nesakiau. Dideli skaičiai reiškia geras dienas, maži – blogas. Šią dieną įvertinau vienetu dėl vaido su Teo ir reklamininkės dingimo iš gastronomo. (Galiu pasiteisinti, jog sukūriau algoritmą numatyti, ką ji pasiūlys, be to, gal nebūčiau taip nusiminęs, jei būtų buvęs pirmas mėnesio šeštadienis, kai ji reklamuoja vegetariškus gaminius. Bet šiandien buvo deserto diena, dėl Dievo meilės.) Nuo tada, kai grįžome, sėdžiu savo kambaryje. Palindau po apklotais ir užsimečiau ant jų pasunkintą antklodę. Nustačiau savo „iPod“ grotuvą kartoti „Aš nušoviau šerifą“

ir klausiausi šios dainos iki pusės penkių, kai pradedami rodyti „Kovotojai su nusikaltimais“ ir reikia eiti į svetainę, kur stovi televizorius.

82-oji serija, viena iš penkių geriausių. Byla susijusi su kriminaliste Riana, kuri neatėjo į darbą. Paaiškėjo, kad ją paėmė įkaite žmogus, palaužtas sielvarto dėl žmonos mirties. Riana palieka įkalčius kitiems grupės nariams, kad jie galėtų ją rasti.

Be abejo, aš perprantu įkalčius daug anksčiau, negu kriminalistų grupė.

Ši serija man labai patinka dėl to, kad kūrėjai suklydo. Pagrobėjas velka Rianą į užkandinę, o ji palieka po tuščia lėkšte mėgstamiausios drabužių parduotuvės kuponą. Bendradarbiai jį randa ir privalo įrodyti, kad tai tikrai jos daiktas. Jie apdoroja kuponą, ieškodami pirštų atspaudų: iš pradžių molibdeno sulfidu, paskui ninhidrinu, nors iš tikrųjų pirmiau reikia apdoroti ninhidrinu. Jis reaguoja su aminorūgštimi, o paskui naudojamas molibdeno sulfidas, reaguojantis su riebalais. Pirmiau panaudotas molibdeno sulfidas, kaip šioje serijoje, sunaikins poringą paviršių, ir atlikti procedūros su ninhidrinu nebebus įmanoma. Pastebėjęs klaidą, aš parašiau „Kovotojų su nusikaltimais“ prodiuseriams. Jie man atrašė ir atsiuntė firminius marškinėlius su seriale reklama. Marškinėliai man jau per maži, bet vis tiek laikau juos stalčiuje.

Kai pasižiūriu šią seriją, diena akivaizdžiai pagerėja nuo 1 balo iki 3.

– Ei, – klausia motina, įkišusi galvą į svetainę, – kaip sekasi?

– Gerai, – atsakau.

Ji atsisėda šalia ant sofos. Mūsų kojos liečiasi. Motina – vienintelis žmogus, kurio prisilietimą galiu pakęsti. Nuo kitų seniai būčiau pasitraukęs per kelis colius.

– Matai, Džeikobai, – sako ji, – aš tik norėjau priminti, kad išgyvenai ir be nemokamo reklaminio produkto.

Tokiais atvejais džiaugiuosi, kad nežiūriu žmonėms į akis. Jei žiūrėčiau, jie numirtų vietoje, išvydę panieką mano žvilgsnyje. Žinoma, išgyvenau. Bet kokia kaina?

– Pamokymas, – aiškina motina, tapšnodama man per ranką. – Aš tik taip pasakiau.

– *Atvirai kalbant, brangioji, – murmu, – man nusišvilpt.*

Motina atsidūsta.

– Vakarienė šeštą, Retai, – sako ji, nors mes visada vakarieniaujame šeštą, o mano vardas Džeikobas.

Žiniasklaida kartkartėmis paskelbia nustačiusi, kad kuri nors seniai mirusi įžymybė turėjo Aspergerio sindromą. Keli pavyzdžiai:

1. Volfgangas Amadėjus Mocartas
2. Albertas Einšteinas
3. Endis Vorholas
4. Džeinė Osten
5. Tomas Džefersonas

Esu 99 procentais įsitikinęs, kad nė vieno jų gastronome neištiko įniršio priepuolis ir lentynos su padažais ir marinuotomis daržovėmis jie nesudaužė.

Vakarienė pasirodo nemaloni. Motina veržiasi pradėti pokalbį, nors nei Teo, nei aš nelinkę jo tęsti. Ji ką tik gavo dar vieną paketą laiškų iš „Burlington Free Press“. Kartais garsiai skaito juos, kai vakarieniaujame, o mes kuriame politiškai nekorektiškus atsakymus, kurių ji kaip gyva nepaskelbtų savo patarimų skyrelyje.

4 TIPIŠKAS PAVYZDYS

Miela teta Em!

Mano anyta atkakliai kepa rostbifą kaskart, kai mudu su vyru atvažiuojame į svečius, nors ir žino, kad aš visą gyvenimą vegetarė. Ką man daryti, kai taip vėl atsitiks?

Įtūžusioji iš Saut Rojaltono

Miela Įtūžusioji!

Parodyk jai nosį ir išvažiuok.

Kartais klausimai, kuriuos ji gauna, iš tikrųjų liūdni, kaip moters, kurią pametė vyras, o ji nežino, kaip pasakyti vaikams. Arba motinos, mirštančios nuo krūties vėžio, – ji parašė laišką naujagimei dukrelei, kad vaikas jį perskaitytų, kai užaugs: kaip ji troško pamatyti dukrelės išleistuves, sužadėtuves, pirmą vaiką. Tačiau dažniausiai klausimus siunčia šutvė kvailių, pasielgusių blogai. „Kaip man susigražinti vyrą, kuriam buvau neištikima?“ Pasistenk būti ištikima, ponია. „Kaip susitaikyti su drauge, kurią įskaudinau bjauriais žodžiais?“ Neišstark jų. Garbės žodis, kartais negaliu patikėti, kad motina *gauna pinigus* už akivaizdžios tiesos pasakymą.

Šįvakar ji iškelia paauglės laiškutį. Iškart suprantu, nes rašalas violetinis, o „i“ žodyje „miela“ ne su taškučiu, o su širdele.

– „Miela teta Em, – skaito ji, ir aš kaip paprastai įsivaizduoju senutę su kuodu ir patogiais batais, o ne savo motiną. – Man patinka vaikinai, kurie jau turi draugę. Žinau kad jis myli mane...“ Dieve mano, negi niekas jūsų nebemoko rašybos?

– Ne, – atsakau. – Mus moko naudotis rašybos kontrolės programa.

Teo pakelia akis nuo lėkštės ir kažką suniurna vynuogių sultims.

– „Žinau, kad jis myli *mane*, – pataiso motina, – nes lydi mane po pamokų ir mes valandų valandas kalbame telefonu ir vakar aš nebeištvėriau ir pabučiavau jį ir jis mane irgi pabučiavo.“ Ši mergaitė nepripažįsta kablelių. – Ji susiraukusi žiūri į popieriaus lapą. – „Jis sako, kad mes negalime draugauti, bet galime kliurkintis. Kaip manote, ar man sutikti? Nuoširdžiai draugė iš Berlingtono.“ – Motina dirsteli į mane. – Ką reiškia „kliurkintis“?

Aš spoksau į ją.

– Teo? – klausia ji.

– Tai žargonas, – sumurma brolis.

– Ką reiškia šis žodis?

Teo veidas skaisčiai paradonuoja.

– Susirask gūglyje.

– Tiesiog *pasakyk*.

– Kai vaikinai ir merginos, kurie neketina draugauti... aišku?

Motina mąsto.

– Turi omeny... seksą?

– Aha.

– O kas paskui?

– Nežinau! – atkerta Teo. – Turbūt vėl nebepažįsta vienas kito.

Motina išsižioja.

– Koks pažeminimas. Vargšė mergaitė turėtų pasiūsti tą berną po velnių, pradurti visas keturias jo automobilio padangas ir... – Staiga ji įsistebeilija į Teo. – Tu taip nepasielgei nė su viena mergeite, a?

Teo varto akis.

– Negali būti tokia kaip kitos motinos ir paklausti, ar rūkau žolę?

– Ar rūkai žolę? – klausia ji.

– Ne!

– Ar su kuo nors kliurkiniesi?

Teo stodamasis grakščiai atsitraukia nuo stalo.

– Aha. Su tūkstančiais. Lauke už durų eilė stovi, ar nepastebėjai? – Jis meta lėkštę į kriauklę ir bėga laiptais į viršų.

Motina iš arklio uodegos išsiima rašiklį (ji visada susiriša plaukus, nes žino, kad nepakenčiu palaidų, šmaukšinių per pečius) ir pradeda keverzoti atsakymą.

– Džeikobai, – sako ji, – būk geras ir nukraustyk stalą, a?

Ir mano motina, sumišėlių šalininkė, kvailių vadovė, išeina. Gelbėti pasaulio po vieną laišką. Svarstau, ką pamanytų ištikimi skaitytojai, sužinoję, kad iš tikrųjų teta Em turi sūnų beveik sociopatą ir sūnų, neturintį socialinių įgūdžių.

Norėčiau su kuo nors kliurkintis, nors motinai niekada šito neprisipažinsiu.

Norėčiau turėti draugą, taškas.

Pernai per gimtadienį motina man nupirko tiesiog neįtikėtiną dovaną: radijo imtuvą skaitytuvą. Jis dirba dažniais, kurių įprastas radijas priimti negali – federalinės vyriausybės policininkams,